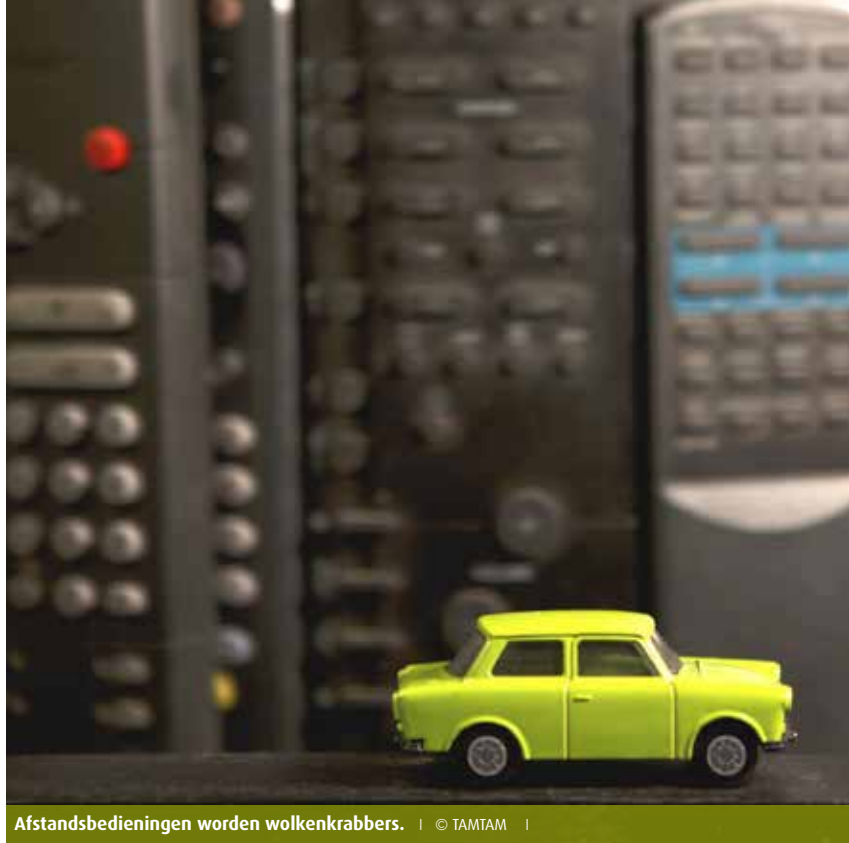

TamTam objektentheater maakt al 34 jaar beeldende kunst en beeldend theater dat zij inmiddels over de hele wereld presenteren. Voor het eerst in al die jaren waagt de harde kern, bestaande uit Marije van der Sande en Gérard Schiphorst, zich aan een technisch complexe theatervoorstelling in de vorm van een live animatiefilm. Zichtlijnen was bij de première in de Toneelschuur in Haarlem

| DOOR: ERIC DE RUIJTER |

Afstandsbedieningen worden wolkenkrabbers. | © TAMTAM |

Lowtech animati met hightech sof

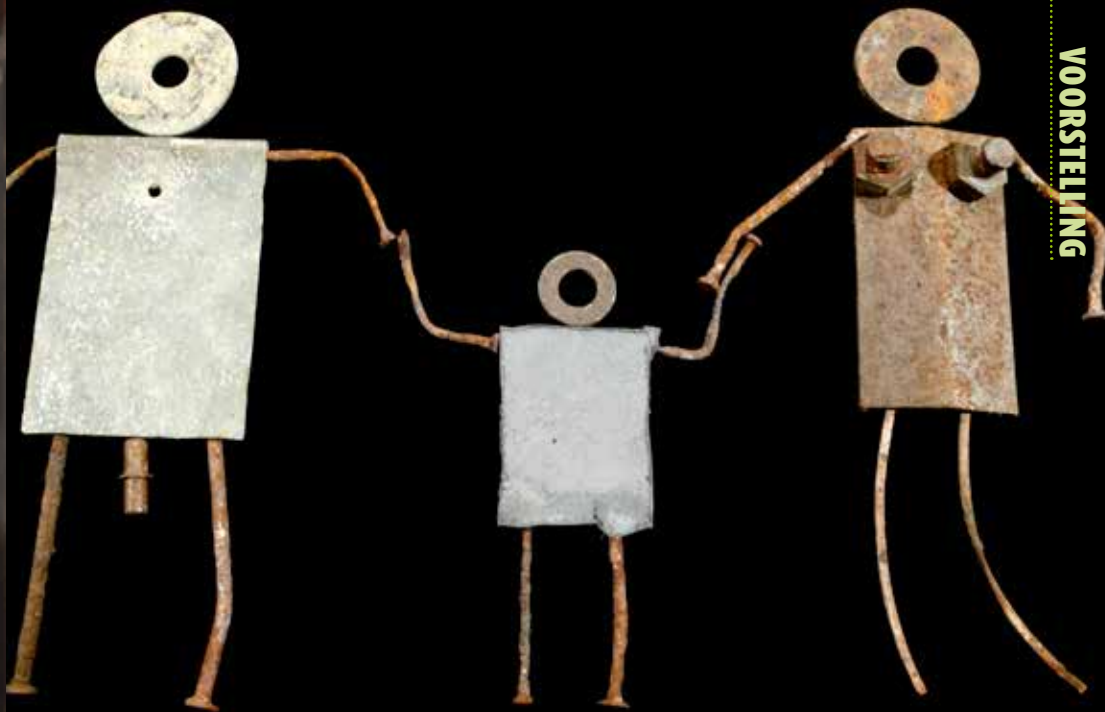
Je hebt in eerste instantie niet in de gaten dat alles wat je op het projectiescherm ziet *live* achter het scherm wordt uitgevoerd. De voorstelling *Escape* begint als een 'normale' film met een pop als hoofdrolspeler. Het verhaal met een boodschap - de mens die de wereld kapot maakt met overconsumptie - voltrekt zich op het doek in een reeks scènes waarin op ingenieuze wijze allerlei gevonden voorwerpen als spijkers, roestige kammen, een oude gereedschapskist en stapels kranten worden gebruikt. Een printplaat wordt met de juiste belichting en vanuit de juiste camerahoek een buitenwijk van een stad. Aftandse afstandsbedieningen verbeelden de wolkenkrabbers in het zakendistrict. Weggegooide ijzerwaren worden op het scherm omgevormd tot een gezin. Pionnetjes uit een mens-erger-je-niet-spel zijn de bewoners van een overvolle hoogbouwflat. De voormalige handgrepen van de letterbak waarin

deze 'mensen' wonen, vormen nu de lift. Het is allemaal mooi bedacht en fascinerend om te zien. Voor de makers doet het kleinste touwtje er toe en staat het onooglijkste stukje metaal in dienst van de verbeelding. De beelden vertellen het verhaal en krijgen op het scherm ook een kwaliteit op zich: je ziet overduidelijke invloeden van expressionisme en kubisme. Het is een sombere, vervormde wereld die van der Sande en Schiphorst laten zien.

Miniaturstudio's

Geleidelijk aan vraag je je toch af wanneer de spelers, objecten en poppen zich ook op de voorgrond voor het doek laten zien. Dat gebeurt niet, maar het vermoeden wordt wel steeds sterker dat alles achter het scherm *live* wordt gemixt. Je hoort gerommel, ziet af en toe een schaduw op het doek en voelt de dynamiek van de voorstelling. Die dynamiek ontstaat vooral doordat de makers met veel

beeld- en geluidslagen werken. Je ziet de mediaserver bij wijze van spreken achter de schermen al overuren draaien. Het is een bewuste dramaturgische keuze om tijdens de voorstelling niet zelf ten tonele te verschijnen of het maakproces van de *live* animatiefilm te laten zien. TamTam werkt doelbewust het gevoel in de hand dat je niet precies weet waar je naar zit te kijken. Je wordt niet afgeleid door wat zij achter de schermen doen, zodat de nadruk blijft liggen op het beeld en de inhoud van de voorstelling. De sobere presentatievorm zelf past bij het thema van de voorstelling, de mens die maar spullen blijft consumeren en verzamelen. Daarmee geven de makers ook commentaar op zichzelf: in Deventer hebben ze een loods vol gevonden voorwerpen, oude spullen dat wel, van het soort dat de hoofpersoon in *Escape* dag in dag uit zijn huis in slaapt tot het overvol raakt. Deel van de dramaturgie is ook dat na de voor-

Van weggegooide ijzerwaren maakt TamTam een gezin | © TAMTAM

efilm tware

stelling de gordijnen naast het scherm opengaan en je een kijkje mag nemen. Dan pas zie je hoe een en ander in elkaar zit. En dat is toch wel verbazingwekkend: achter het scherm staan een stuk of vijf miniatur studio's. Overal staan kleine camera's opgesteld en overal liggen objecten, aangelicht door minispots. TamTam doet in die kleine tv-studio's dus

ook nog aan meercameraregie. Als alles achter de schermen kennelijk live wordt gemaakt, moeten de drie spelers daar onder hoogspanning hebben gewerkt om alle gelaagde beelden, waarin honderden objecten een rol spelen, samen te stellen. Maar in tegenstelling tot wat ik eerder dacht is nergens een mediaserver of andere highend apparatuur te bekennen.

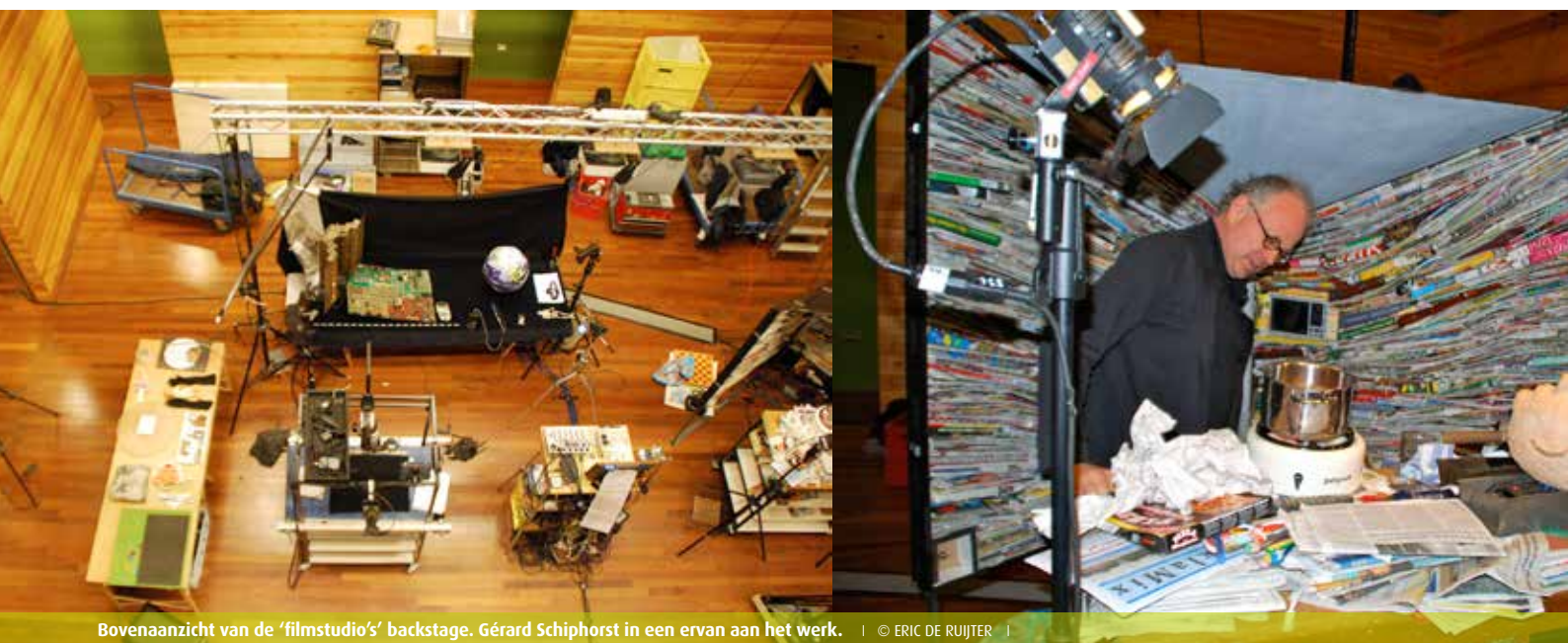
Engineering

Hoe ze dat voor elkaar hebben gekregen en hoe het werkproces is verlopen, vertelt Gérard Schiphorst met grote passie. Je hoort hem alles opnieuw beleven. De leden van TamTam zijn uitvinders die van oude rommel een unieke wereld maken en dat gaat letterlijk door bijvoorbeeld met een stukje ijzer, een kammetje en een moertje een scène te bedenken. Dat is hoe

ze het werkproces van de voorstelling beginnen waarin de ideeën voor het verhaal ontstaan. De groep maakt alles zelf, tot en met de muziek aan toe. Voor *Escape* werd een deel van de apparatuur 'gevonden' op onder andere Marktplaats. Voor een habbekrats kochten ze een videomixer en diverse camera's. Andere apparatuur hadden ze al in hun bezit, zoals de door zijn geringe omvang erg handige Toddler van Theater Technisch Lab die het licht via MIDI stuurt. Aldus kon de productie met geringe middelen gemaakt worden: het budget was slechts 30.000 euro. In het stadium van de engineering werd het creatieproces ingewikkelder. De uitvindersmentaliteit werd danig op de proef gesteld. Om 6 camera's, 4 beamers met speciale shutters, een serie minispots, een videoschakelpaneel, een dvd- ▶

Beelden uit de live gespeelde animatiefilm *Escape*. | © TAMTAM

Bovenaanzicht van de 'filmstudio's' backstage. Gérard Schiphorst in een ervan aan het werk. | © ERIC DE RUIJTER |

speler en licht en muziek goed met elkaar te laten functioneren, blijkt een speciaal programma nodig. Dan ontstaat ook het besef dat vanwege de delay van het beeld de video niet digitaal kan zijn. En blijkt de lowtech animatiefilm toch om een high-techoplossing te vragen.

Isadora

TamTam vond deze oplossing in de persoon van Neal Lewis, net zo'n soort uitvinder als de leden van TamTam maar dan meer hightech geschoold. Hij programmeerde de voorstelling in Isadora, waar hij specialist in is. Alle scènes en lagen in scènes staan als preset in Isadora op een Mac laptop. De software, oorspronkelijk gemaakt om real-time digitale video te bewerken, koppelt alle media zoals licht, geluid, dvd-speler en beamershutters aan elkaar, maar laat ook de mogelijkheid open om binnen die presets *live* te schakelen en te mixen. Het programma zet, om het maar even simpel te zeggen, alle apparaten in een bepaalde stand aan, zodat de spelers hun animatiescènes kunnen gaan maken. Dat klinkt allemaal eenvoudiger dan het in werkelijkheid is geweest. Schiphorst wilde vanwege de delay tussen beeld en geluid namelijk niet werken met digitaal

videomateriaal. Maar de analoge input in Isadora en analoge output uit de Mac laptop waren van onvoldoende kwaliteit. Dus werd een slimme routing tussen de 6 camera's en de 4 beamers bedacht buiten Isadora om, met onder andere gebruik van DMX-gestuurde shutters om van beamer te switchen. Maar de korte videoclips die af en toe tussen de live video geprojecteerd worden, konden dus ook niet uit Isadora komen. Voor Neal Lewis was dit een interessante uitdaging: na

in Duitsland. Met een proefopstelling van alle techniek in een hotelkamer werd via Skype die voorstelling opnieuw geprogrammeerd: na terugplaatsing van de oude versie kwam het net op tijd weer goed.

TamTam heeft ervoor gekozen om bij *Escape* te werken zonder backupsysteem. Opmerkelijk voor hightech, logisch voor lowtech. Maar wel een risico, want als Isadora of de laptop uitvallen dan ligt

'De leden van TamTam zijn uitvinders die van oude rommel een unieke wereld maken'

heel veel rekenwerk kwam hij er gelukkig wel uit hoe hij het programma een dvd-speler kon laten aansturen via de seriële poort. Er bleek wel een groot nadeel aan Isadora: toen de voorstelling eenmaal geprogrammeerd was kwam de groep er achter dat de voorstelling alleen zou werken in de specifieke versie van Isadora waarin hij was geprogrammeerd. Een andere voorstelling op het repertoire, ook in Isadora gemaakt, functioneerde namelijk niet meer in de nieuwste versie van het programma. Daar kwamen ze achter vlak voor de eerste voorstellingen

de voorstelling stil. Mocht niets meer werken, dan grijpen ze terug op lowtech oplossingen. Desnoods spelen ze alleen met schimmenspel. Of ze halen het projectiescherm helemaal weg en toveren met ouderwetse creativiteit en improvisatietalent een aangepast beeld van hun houtje-touwtje-wereld tevoorschijn. ◀

De voorstelling wordt in het seizoen 2013 - 2014 verder gespeeld.
www.tamtamtheater.nl